

УДК 378.147.091.33 – 027.22:78 – 047.22

І.В. Пацкань, Ж.В. Штепа, Вінниця, Україна / I. Patskan, V. Shtepa, Vinnytsia, Ukraine

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Анотація. В статті розглядаються особливості організації та здійснення педагогічної практики студентів-музикантів в умовах реалізації компетентнісної моделі професійної підготовки.

Компетентнісний підхід орієнтований, перш за все, на досягнення певних результатів, набуття значущих компетенцій. Володіння ж компетенціями неможливе без набуття досвіду діяльності.

Педагогічна практика - невід'ємна складова процесу формування майбутнього вчителя музичного мистецтва як компетентного професіонала, що володіє сучасними педагогічними технологіями, здатного до самостійної творчої діяльності. Поряд з загальнокультурною і психолого-педагогічною підготовкою студент повинен вміти виконувати вокальні твори як соліст, грати на музичному інструменті, вміти диригувати, здійснювати вокально-хорову роботу. В останні роки на даний профіль приходять випускники різних навчальних закладів: музичної школи, музично-педагогічного коледжу, музичного коледжу. Вони мають не тільки різний рівень знань і умінь з музично-теоретичних і музично-виконавських дисциплін, а й різний вік, різну мотивацію і різну особистісну професійну орієнтованість. Тому необхідно враховувати індивідуальні можливості кожного студента, щоб забезпечити оволодіння відповідними компетенціями. В статті позначені основні принципи відновлення змісту педагогічної практики, комплексний характер якої передбачає, що за роки навчання в педагогічному університеті студент виконує всі функції і види діяльності вчителя музичного мистецтва. Практики, які змінюють і доповнюють одна одну, є складовою частиною цілісного освітнього процесу, направлено на формування компетентного вчителя музичного мистецтва. В статті акцентується увага на створення професійно-навчального середовища у вузі, що активізує компетентнісні якості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: професійна музична освіта, педагогічна практика, мотивація, досвід діяльності, компетентність.

Formation of professional competence of future teachers of music during the pedagogical practice.

Annotation. The article deals with the peculiarities of organization and implementation of teaching practices of students-musicians in circumstances of implementing competency model training.

Competence approach focused primarily on the achievement of certain results, and gaining important skills. Competencies skills are impossible without the experience of heritage. Teaching practice - an integral part of the process of formation of the future teacher of music as a competent professional, who owns modern educational technologies and who is capable to independent creative activity.

Student should be able to perform vocal works as a soloist, to play a musical instrument, to conduct, to be engaged in vocal and choral work along with the general cultural and psycho-pedagogical training. In recent years, graduates of various schools, music schools, music and Teachers College, College of Music come to these profile. They have not only different levels of knowledge and skills of music-theoretical and musical-performing disciplines, but also different ages, different motivations and different personal professional orientation. So it is necessary to consider the individual capabilities of each student to ensure mastery of the competence. The article outlines the key principles of restoring the content of teaching practice, which integrated nature provides that student performs all the functions and activities of the teacher of music in years of study at the pedagogical university.

Practices supplement and complement each other and they are the part of a holistic education process which is aimed at forming competent teacher of music. The article focuses on the creation of professional learning environment at the university, which activates the competency qualities of the future teacher of music.

Key words: professional music education, student teaching, motivation, experience of activity, competence of the expert.

Постановка проблеми. Характер сучасної освіти, її спрямованість, цілі та зміст пов'язані зі змінами які відбувались та відбуваються в Україні за останні десятиліття. У даному процесі неможливо студентів без необхідних педагогічних знань зрозуміти реалії навчання і виховання дітей, діалектичну взаємодію спілкування на рівні учитель – учень. У той же час неможливо свідомо досконально засвоїти теорію навчання і виховання, управління цілісним педагогічним процесом без опори на життєві факти, аналізу реальної шкільної діяльності. Практикоорієнтована освіта стає особливо необхідною. В якості ефективної методології побудови практикоорієнтованої професійної освіти, є діяльнісно-компетентнісний підхід, який обґрунтував Ф. Ялалов. Діяльнісно-компетентнісний підхід поєднує в собі принципи освітньої парадигми і

практикоорієнтовного підходу, які в сукупності покликані зберегти фундаментальність вузівської освіти, яка опирається на накопичений досвід практичної діяльності, рівень якої визначається методами компетентнісного підходу.

Мета статті – розглянути особливості організації та здійснення педагогічної практики майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах реалізації компетентнісної моделі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Питання формування професійної компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва вивчали: Т. Сорочан, І. Міщенко, Е. Абдулін, Б. Рачина, В. Варкас, А. Корнілова, С. Шмельова, Ф. Ялалов.

Ф. Ялалов підкреслює, що вектор загальновідомого в дидактиці діяльнісного підходу

спрямований до організації процесу навчання, технологій, практикоорієнтованої освіти, де весь процес навчання набуває діяльнісний характер. А компетентнісний підхід орієнтований, перш за все, на досягнення певних результатів, набуття значущих компетенцій. Володіння ж компетенціями неможливе без набуття досвіду діяльності. Компетенції формуються в діяльності і заради майбутньої професійної діяльності [6].

У цих умовах, на думку вченого, процес навчання набуває нового змісту. Він перетворюється в процес навчання, придбання знань, умінь і досвіду діяльності з метою досягнення професійно і соціально значущих компетенцій. Сам же досвід діяльності виступає не тільки як готовність особистості до певних дій і операцій на основі наявних знань і умінь. Досвід діяльності включає в себе, окрім навчально-пізнавальної діяльності, досвід оціночних професійно і соціально значущих видів діяльності.

«Стрижнем навчально-професійної діяльності і основною умовою становлення професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя, - пише С. Шмельова, - є включення його в безпосередню педагогічну практику, яка дозволяє виявляти і освоювати нові знання і професійні зони відповідно до нових вимог ринку праці» [4].

Професійно-педагогічна компетентність розуміється як інтегральна характеристика, що вбирає в себе професійні та особистісні якості майбутнього вчителя музичного мистецтва, відбиває рівень знань, умінь і досвід діяльності в сфері загальної музичної освіти. Шляхи вдосконалення професійної практикоорієнтованої підготовки бакалавра-музиканта в вузі на основі діялісно-компетентнісного підходу визначаються метою: становлення спеціальної професійної компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва через розвиток його базових здібностей, знань і умінь в процесі набуття особистого досвіду, вирішення професійних завдань в реальній ситуації музично-педагогічної практики.

Педагогічна практика – невід’ємна складова процесу формування майбутнього вчителя музичного мистецтва як компетентного професіонала, що володіє сучасними педагогічними технологіями, здатного до самостійної творчої діяльності. При цьому слід підкреслити, що для майбутнього вчителя музичного мистецтва педагогічна практика продовжує залишатися дуже складним етапом на шляху до професії, обумовленим широким набором професійних компетенцій і якостей, якими необхідно опанувати.

Поряд з загальнокультурною і психолого-педагогічною підготовкою студент повинен вміти виконувати вокальні твори як соліст, грати на музичному інструменті, вміти диригувати, здійснювати вокально-хорову роботу і багато іншого:

«... професія «вчитель музичного мистецтва» - це професія педагога-музиканта широкого профілю, котрий, подібно легкоатлету-п'ятиборцю, зобов'язаний бути професійно підготовленим до кожного виду цієї багатопрофільної складової»; «... Таку сукупність компетенцій вчителя музичного мистецтва не формує ні одна країна в світі» [1].

Ця складність зумовлена ще й тим, що в останні роки на даний профіль приходять випускники різних навчальних закладів: музичної школи, музично-педагогічного коледжу, музичного коледжу. Вони мають не тільки різний рівень знань і умінь з музично-теоретичних і музично-виконавських дисциплін, а й різний вік (від 16-17 до 20-21 років), різну мотивацію і різну особистісну професійну орієнтованість. Все це диктує необхідність врахування індивідуальних можливостей кожного студента, щоб забезпечити не тільки оволодіння відповідними компетенціями, а й їх безперервний розвиток.

У Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцюбинського в умовах професійної підготовки студентів напряму «Музичне мистецтво» склалася досить об'ємна за змістом модель професійно-педагогічної практики, яка покладена в основу програм практик бакалаврів з урахуванням вимог діялісно-компетентнісного підходу. У ній діалог з музикою як основа побудови уроку музичного мистецтва в школі є стрижнем всієї музично-педагогічної діяльності студента – майбутнього учителя музичного мистецтва. Оновлення змісту педагогічної практики на основі реалізації діялісно-компетентнісного підходу ґрунтується на таких положеннях, адаптованих до можливостей і умов організації і проведення практик в загальноосвітніх установах, це:

- опора на загальні сутнісні закономірності функціонування музичного мистецтва і музично-педагогічної діяльності в загальній, додатковій і професійній музичній освіті;

- взаємозв'язок і наступність різних видів педагогічної практики майбутніх вчителів музики на основі реалізації принципів системності і практикоорієнтованості;

- варіативність як найважливіший принцип організації змісту і форм проведення педагогічних практик з урахуванням індивідуальних особливостей і початкового рівня музично-виконавської, музично-теоретичної та методичної підготовки студентів;

- орієнтація на процес становлення професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, в основі якого – спонукальна до активної творчої діяльності мотивація, яка народжується в створеному професійно-освітньому середовищі і активізує компетентнісні якості майбутнього фахівця.

Комплексний характер педагогічної практики передбачає, що за роки навчання в педагогічному університеті студент виконує всі функції і види

діяльності педагога-музиканта: працює з документацією, проводить уроки, всілякі форми позакласної музично-виховної та культурно-просвітницької роботи, аналізує уроки інших студентів і вчителів музичного мистецтва, виконує навчально-дослідну діагностичну діяльність.

Протягом всього періоду навчання передбачено проведення різних практик (пропедевтичної, педагогічної, комплексної, переддипломної, навчально-дослідної, літньої тощо). Практики, які змінюють і доповнюють одна одну, є складовою частиною цілісного освітнього процесу, направлено на формування компетентного вчителя-професіонала. Постійно ускладнюється характер практичних видів діяльності в школі, що забезпечує динаміку розвитку особистісних і професійних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Перед виходом на практику студенти забезпечуються робочою програмою і пакетом методичних матеріалів до неї, де міститься розгорнутий виклад професійних завдань, змісту і форм роботи, вимоги до змісту і оформлення звіту за результатами практики, зразки оформлення звітних документів, критерії оцінювання всіх видів діяльності. Одним словом – все те, що в підсумку складе портфоліо студента.

Практикантам пропонуються алгоритми організації слухання музики, ведення вокально-хорової роботи і інших видів діяльності учнів на заняттях, схеми аспектного і повного аналізу уроків музики, рефлексивного аналізу педагогічної діяльності студента-практиканта, програми вивчення особистості і класного колективу в цілому, різні діагностичні методики дослідження спеціальних музичних здібностей учнів. У робочих програмах прописані умови конкурсів та інших заходів, якими закінчуються практики. Участь в конкурсах та інших виховних заходах оцінюється професійним журі і враховується при виставленні комплексної оцінки за практику.

У процесі педагогічної практики перевіряються ступінь теоретичної і практичної готовності студента до самостійної педагогічної діяльності, мотивація, створюються широкі можливості для розкриття, розвитку і збагачення творчого потенціалу майбутнього фахівця. Саме після проходження практики студент визначає, наскільки правильно він вибрав професію, виявляє для себе ступінь відповідності особистісних якостей даної професії, розуміє її суть, усвідомлює соціальну значимість.

Важливим показником ступеня готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до самостійної професійної діяльності на різних етапах

педагогічної практики є конкурси професійної майстерності, які проводяться в рамках практик.

Ми вважаємо, що потрібно відродити таку форму підготовки студентів до роботи в школі як підготовка та проведення конкурсу шкільної пісні. Вимогою конкурсу є показ студентом фрагменту уроку музичного мистецтва, в якому він демонструє готовність до роботи з класним хором, методіку розучування самостійно підбраного для відповідного віку репертуару. Конкурс може проводитись в два етапи. Перший етап – відбір сильніших конкурсанти всередині мікрогруп різних шкіл, де студенти проходять практику. Другий етап – конкурс серед кращих.

Конкурси повинні проводитись публічно, в присутності студентів молодших курсів, що є важливим мотивуючим фактором. Вони побачать кращі студентські досягнення, що оцінюються журі за бальною системою, яка потім впливає на комплексну оцінку за практику. Переможці конкурсів нагороджуватимуться дипломами професійної майстерності.

На нашу думку такі конкурси мають право на існування та повинні бути відродженими, як цікавий та змістовний вид підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

На заключну конференцію по педагогічній практиці студенти готують письмовий звіт, з яким виступає кожен з них, світлина життя студента-практиканта. Виконання всіх видів діяльності студентів, що заплановані робочою програмою, коментує керівник практики і виставляє бали кожному студенту з врахуванням набору балів по всім видам діяльності. На заключній конференції проводиться анкетування студентів. Детальний аналіз цих анкет допомагає виявити основні проблеми, що виникають в ході професійної підготовки педагогів-музикантів.

Результати педагогічних практик є предметом обговорення викладачами спеціальних дисциплін на засіданнях кафедри, ставляться завдання і плануються заходи для зняття і запобігання можливих труднощів у студентів у майбутньому. Під час навчальних занять на музично-педагогічних тренінгах студенти, виходячи з аналізу особистих труднощів, розробляють та дають уроки музичного мистецтва в студентських аудиторіях.

Висновок. Організація таким чином професійно-навчального процесу та середовища стимулює зв'язок вузівської музично-навчальної підготовки з педагогічною практикою в школі і сприяє становленню професійної компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Література:

1. Абдуллин Э. Б. О проблемах современного музыкально-педагогического образования/ Актуальные проблемы музыкально-педагогического образования: материалы Международной научно-практической конференции./ Э.Б.Абдуллин. - М.: РИТМ, 2012. С.7-14.
2. Милованова Г.В. Місце педагогічної практики в структурі університетської освіти Інтеграція освіти. . / Г.В. Милованова - 2007. - № 2. - С. 51-55.
3. Мороз І. В. Педагогічна практика студентів у загальноосвітніх навчальних закладах: навч.посібник / І. В. Мороз, О. Г. Ярошенко. – К., 2003. – 90с.
4. Шмелева С. А. Модель профессиональной подготовки выпускника педагогического вуза. /С.А. Шмелева /Вестник Томского гос.пед. ун-та (Tomsk State Pedagogical University Bulletin2012. Вып.5 С.16-22.
5. Якса Н. В. Основи педагогічних знань // Н. В. Якса. – К. : «Знання» , 2007
Новий тлумачний словник української мови. – К.: АКОНІІ. 1998. – Т.4.
6. Ялалов Ф. Г. Деятельностно-компетентностный поход к практикоориентированому образованию/ Ф. Г. Ялалов.- Интернет-журнал«Эйдес».2007.